

A XXVIII. Országos Honismereti Akadémia

Székesfehérvár, 2000. július 3–7.

Kanyar József: Megnyitó

Tisztelt millenniumi és új ezredévi Honismereti Akadémia!

Hölgyeim és Uraim! Kedves Barátaim és szíves Vendéglátóink!

Szeretettel és nagybecsüléssel köszöntöm hazánk királyvárosában a tízesztendő jubileumát ünneplő Országos Honismereti Szövetséget és annak jelenlévő tagjait, vezetőit. Noha ennek az új évezrednek immár több mint 250 éves honismeret-történelme van: nagy történelmi múlttal és mély történelmi gyökérral, ahogy azt a jeles történész, Kornis Gyula mondta: „Vestigia terrent!” A magyar művelődés eszményei című nagy művében.

Ez a gyökérzet államiságunk új évezredében is, a keresztyénység 2000. esztendejébe kapaszkodik, virágzik és termi gyümölcseit, noha sok akadályozó tényező fékezi mozgását. Az egyik éppen az, amitől a zseniális angol közgazdász, John Maynard Keynes is „elborzadt, a zordon trianoni mütől”, amikor látta, hogy az első világháború után *legyőzötteket* kíméletlenül megbüntető és tönkretévő *karthagói békét* szabtak nemzetünkre. A győzteseket nem érdekelte Európa jövője – sajnos azóta sem. Az elmúlt hónap 4-én emlékezett hazánk Trianonra s *A békeszerződés gazdasági következményei* című világhírű kötetre, amelyet Európa talán el sem olvasott az első világháború után.

Tisztelt Akadémia! Ma az életmű parancsa világörökségünk nemzeti védelmére irányítja figyelmünket! Növelnünk kell több ezer esztendő történelmünk tudatosabb *bátorságát* és biztonságosabb *jövőképét*! Ezt azonban nemzetünk honismereti mozgalma csak a nemzet szemét és esztét *tágító* iskolákkal, benne művelt fiatalság nevelésével, tudományunk jelentős emelésével érheti el, e nélkül *nem lehet konszolidálni* nemzetünk életét. Ma ne alkalmi adminisztratív ciklusprogramokra készüljön társadalmunk, hanem *életművet alkotó parancsainak a végrehajtására*, nemzeti tudatunk és erkölcsünk nevelésére, a nemzet demográfiai útjának *azonnali kikövezésére* (egymillióval lettünk kevesebben és kétmillió abortusz-gyilkossággal). Lefelé húzó szubkulturális tudatlanságunk felszámolására, egészségünk védelmére és gyógyítására, alkotó tehetségünk felfedezésére, megyei, regionális, városi és falusi oktatási intézményeink katedráira tehetőséges oktatók s nevelők ültetésére, azaz az ország, a régiók, a megyék – de a kis falvak vezetésére is alkalmas minőségi értelmiség képzésére, elsvatagosító és talmi értékek után futkosó, törvényeinkbe ütköző szegény mulasztások abbahagyására; mivel csak ilyen néppel tudjuk megoldatlan sorskérdéseinket tisztán látó, tehetőséges szakemberekkel megoldani. Tudomány, erkölcs, kultúra és műveltség nélküli néppel aligha lehet a *nemzetet konszolidálni, importált eszmékkel sem*, vad nacionalista lövészárkokkal sem, de azzal igen, hogy társadalmi moralitásunk, politikánk és oktatásunk nemzettudatos eszmerendszerével olyan társadalmat építsünk, amelyben kultúrát nevelő erőfeszítéseket, sugárzó művelt embereket állítsunk mindenfajta *iskolák katedráira*, közéletünk parlamenti dobogóira, társadalmi felemelkedésünk minden őrhelyére. Alkalmatlan, önpusztító, tehetségtelen (de ambiciózus) embereknek ne biztosítson parkolóhelyeket, és katedrákat a nemzet!

Rögzítünk kell a nemzet irányítóinak az agyában, hogy honismereti törekvéseink élén tudományunk, iskoláink, s kultúránk motorjai az országban azok a tehetséges tudós-tanárok legyenek, akiket *Ady lámpás szép fejű* tanároknak nevezett. Az 5000 iskolatermet építő történész Klebelsberg – az elmúlt hetekben avatták a szobrát elkésvé Szegeden – nem csak azért építette az Alföldön ezeket az iskolákat, hogy *agyonszikkadt és víziveszedelmes tájakra új gyümölcsstermő agrárkultúrát építhessen* népünk, hanem azért is, mert tudta *történészként*, hogy Trianon után a 8 millió magyar között még *1 millió az analfabéta*, ezek jövőjé sorsát is beépítette iskolaépítési programjába. Csak az ilyenfajta *lelki, szellemi és erkölcsi revízió* lehet most is a legjobb beruházás a nemzet számára, *még a születési ráták tragikus csökkenése ellenére is!*

Új *kutatóárkokat* említettem a hazai régiók elhanyagolt feltáráshoz. Vannak-e ehhez a munkához tehetséges személyiségek? Vannak! Honismeret-történelmünkben több ilyen tehetségről is tudunk! Itt jártak előttünk Mr. Sárospatak (Újszászy Kálmán), Mr. Szeged (Bálint Sándor, Klebelsberg Kúnó). Élő tehetségeinket, az alkotókat keressük fel, és azonnal ültessük őket az ország katedráira! Most, hogy próbálja sürgetni a felsőházat hazánk népe: itt kell – benne – majd összegyűjteni a tehetséges koponyákat, akik a nemzetgyógyítás programját ki tudják dolgozni és meg tudják valósítani! Fedezzük fel a régiók tehetséges professzorait! Ne tudósodó, ne színvak, ne díjazott bölcseket küldjünk a nemzet felsőházába! Ezt a nemzetelemző programot azonban mielőbb – honismeretünknek is – egyeztetnie kell az egész világ magyarságával. Ne engedjük, hogy a magyar néptől évente *3 millió dollárt elvonó* nemzetközi pénzhatalmak durva kapitalista-globalista életfilozófiája kiszivattyúzhassa – *tőkekiszívó csapdákkal* – gazdaságunk hazai teljesítményét! De ne engedjük a magyarság nemzet tudatát sem kiszivattyúzni! Védje elszántan a magyar honismereti értelmiség a nemzetet!

Hagyjuk el a gépesített tapsorkánok dübörgésének sivár zajzenéjétől kísért silány produkciók torz és dárídós abortusz-termékumait, amelyek gőzhengerekkel tapossák a nemzet hagyományait, a nemzet nyelvét, zenéjét, az üres tekintetű baseball-sapkásokat, akik az utcán esnek áldozatul a drognak, vagy a nyelv- és lélekpusztító szektáknak.

A XXVIII. Országos Honismereti Akadémia a 2000. évben a hazai történelem nagysodrású királyvárosában kerül megrendezésre a millenniumi esztendőben. Ehhez méltóan Szent István-tól Gellért püspökig szóló tematikákkal szól a királysírokról és más Árpád-kori történelmi emlékhelyekről. Tanulmányútján pedig a martonvásári Beethoven, a váli Vajda János, a kápolnásnyéki Vörösmarty emlékházak és múzeumok nagy művelődéstörténelmi szentélyeibe lépünk be. Kiváló történész szakemberek szólnak az Akadémia hallgatóságához.

Köszöntöm ünnepi Akadémiánk résztvevőit, a vendéglátó patinás megye és város előljáróit, a nagyszerű előadókat és a kitűnő rendezőket.

A XVIII. Országos Honismereti Akadémiát megnyitom, mindnyájuknak hasznos ünnepi jubileumi tanácskozást kívánok.

A megye és a város előljáróinak köszöntője

Mátrahalmi Tibor, a Fejér Megyei Közgyűlés főosztályvezetője

Tisztelt elnök urak! Tisztelt alpolgármester úr! Tisztelt hölgyeim és uraim!

Szeretettel köszöntöm valamennyiüket ezen a meleg nyári napon, itt Fejér megyében, és nagyon nagy megtiszteltetésnek érezzük, hogy ezt a neves rendezvényt Fejér megye, Székesfehérvár, és ezen belül a Fejér Megyei Művelődési Központ szervezheti meg. Engedjék meg, hogy a teljesség igénye nélkül szóljak Fejér megyéről néhány gondolatot.

Megyénk kivételes szerepét az évszázadok során meghatározta, hogy Székesfehérvár királyi székhely volt, ahol István király halála – majd szentté avatása – napján, augusztus 15-én, minden esztendőben *törvénynapot* tartottak, egészen 1510-ig, az utolsó fehérvári országgyűlésig. A város évszázadokon át a megye kulturális vonzásoközpontja volt, és most is az.

Fejér megye nemcsak a Dunántúl, hanem Magyarország egyik legrégebb és legszebb vármegyéje. Nevét székhelyéről, a kialakulás idején Alba Civitasnak vezetett várról kapta. Az államalapítás óta eltelt idő alatt területe többször változott, a jelenlegi megyehatár 1950-ben jött létre. Fejér megye lakossága ma kilenc városban, közöttük Székesfehérvár és Dunaujváros megyei jogú városban, és 98 önkormányzati közösségben él. Itt kell hozzátennem, hogy Ercsi – Eötvös József szülőhelye – 2000. július 1-től lett város, Polgárdi pedig 1997-ben kapta meg a városi rangot.

A megye tájai a Bakony és Vértes, délre pedig a Mezőföld. Természeti adottságát gazdagítja a Duna, Fejér megyei szakasza a megye természetes keleti határa. A Velence-tó hazánk második legnagyobb természetes tava, amit északról a Velencei hegység határol. Nem szeretném a Velencei hegység, mint tájegység, idegenforgalmi nevezetességeit csökkenteni, de a Velencei-tó és környéke nemcsak a megye, hanem az egész ország jelentős üdülőterülete.

A természeti környezet sokszínűsége mellett történelmi emlékekben is gazdag Fejér megye. Múltjában kiemelkedő a honfoglaló magyarok letelepedése előtti római hódítás. Legjelentősebb légiós táboruk Intercisa volt, amelynek maradványait, illetve a hozzá tartozó Polgárdi emlékhelyét Dunaujvárosban a kőtár és a romkert, valamint az Intercisa Múzeum kiállítása mutatja be. A tartomány belsejében, a legfontosabb szárazföldi utak csomópontjában alakultak ki a legjelentősebb települések: Floriana – mai nevén Csákvár, illetőleg Gorzium – azaz Tác. Gorzium virágkorában Pannonia Inferior vallási centruma volt. A népes város emlékeit ma Tác

határában szabadtéri múzeum mutatja be. Gorzium a népvándorlás után folyamatosan lakott település volt a XVIII. századig. Szerepét a X. századtól folyamatosan Székesfehérvár vette át.

Fejér megye kulturális szellemi élete történelmi múltjában gyökerezik. Elsősorban a városok szellemi, a művészeti élet központjai. Az alapfokú és a középfokú oktatási intézmények, Székesfehérvár iskolavárosban, a megyei önkormányzat által fenntartott intézmények is nagyon komoly feladatot látnak el. A megye négy főiskoláján, a kihelyezett tagozatokon, ma már fölso-rolni sem lehet hány szakon folytatnak itt tanulmányokat.

A kulturális életben meghatározó szerepük van a megyei közművelődési intézményeknek: az István Király Múzeumnak, a Vörösmarty Megyei Könyvtárnak, a Megyei Művelődési Köz-pontra – ahol most is vagyunk – és a Megyei Levéltárnak. Azt kell azonban mondanom, hogy Székesfehérvár és Fejér megye néhány területe a rohamos gazdasági fejlődés ellenére nem fordít akkora súlyt a megyei közművelődésre, amint azt gazdasági fejlődéséből tehetné. Nagyon remélem, hogy a későbbiekben ez a tendencia megváltozik. Ebben a reményben kívánok Önök-nek jó konferenciát, nagyon jó kirándulásokat. Ismerjék meg minél jobban, és vigyék el me-gyénk és Székesfehérvár jó hírét a világba.

Dr. Szelier András, Székesfehérvár Megyei Jogú Város alpolgármestere

Tisztelt elnök urak! Tisztelt elnökségi tagok! Tisztelt hölgyeim és uraim! Kedves Vendége-ink!

Szeretettel és tisztelettel köszöntöm Warvasovszky Tihamér polgármester úr és Szent István királyunk városa vezetése nevében Önöket. Városunk a kettős millenniumi ünnepek kereté-ben boldogan fogad be olyan rangos rendezvényeket, mint a XXVIII. Országos Honismereti Akadémia.

Isten hozta Önöket városunkban! Boldogok vagyunk, hogy egyre több gondot fordíthatunk múltunkra, miközben az irigylet városok közé tartozunk, hiszen városunk köztudottan gyors-an, nagy léptékben fejlődik. Mint székesfehérvári lokálpatrióta, a város értő polgáraival együtt büszke vagyok, hogy itt élhetek. A város történelme során – kitűnő földrajzi elhelyezke-déséből fakadóan – bár tragikus időszakai is voltak –, mindig nagy lehetőségek előtt állt. Szent István királyunk bazilikájának sajnos csak romjai láthatók, de a dicső múlt a romokban is tetet-ölt és megmutatkozik. Jó ha tudjuk, hogy számunkra Székesfehérvár és a Nagyboldogasszony tiszteletre felszentelt valamikori bazilika ugyanazt jelenti, mint egy német ember számára Aa-chen, egy francia számára Saint-Deville, és sorolhatnám a többit is.

Nagyszerű földrajzi elhelyezkedéséből fakadóan – hiszen a Rómából a Baltikumba vezető kereskedelmi út, másrészt pedig Európából a Szentföldre vezető bevonulási útvonal révén – a város fejlődni tudott. A XII. század elején a Johanita rend települt itt le, ispotályt, iskolát mű-ködtetett. Flaman, vallon mintára itt alakult ki az önkormányzatiságnak az a rendszere, ami évszázadokon keresztül érvényesült Magyarországon. Mint tudjuk, azt a királyt, akinek nem itt, Székesfehérváron helyezte a szent koronát az esztergomi érdek a székesfehérvári nagypré-post jelenlétében fejére, nem tekintették törvényes uralkodónak. Szapolyai János 1543-as meg-koronázásáig nagy jelentősége volt a városnak: a királyi felségjeleket, az Aranybullát is itt őriz-ték. 1601-ben következett be az a tragikus esemény, amikor a délkeleti, törökök által lőporral feltöltött tornyot a várost akkor ostromló francia, német ágyúk eltalálták. Ezt követően hatal-mas, 30 méter széles, háromhajós, 55, illetve 78 méter hosszú és 55 méter magas bazilikánk töb-bé nem épült újra.

Nagy ugrással, az elmúlt tíz évről szeretnék még Önöknek pár szót szólni. Városunk ebben az időben először nagyon súlyos helyzetbe került. Kizárólag keleti piacra termelő szocialista nagyiparának összeomlása, illetve a piac megszűnte következtében a városban átmenetileg 30%-os munkanélküliség alakult ki, ezt azonban sikerült viszonylag rövid időn belül vissza-szorítani. Sikerünknek három összetevője volt. Az *egyik*, hogy a város mindenkorai vezetése koncepciózusan igyekezett adó és más kedvezményekkel a megfelelő infrastruktúrával ellátott területre csalogatni, nagyipari parkba telepíteni azokat a multinacionális cégeket, amelyek ipa-riadó fizetése nagyon lényeges a város jelenlegi működése számára. A *másik*, hogy hirtelen, egyik napról a másikra, sok, jól képzett munkaerő került az utcára, és a jólképzettségnek kö-zszönhöz – ha nem is ugyanolyan minőségű munkára –, de foglalkozáshoz, álláshoz jutottak. A *harmadik* pedig, hogy Székesfehérvár kitűnő helyen, 60 km-re Budapesttől, 60 km-re a Bala-

tontól, két autópálya között helyezkedik el, innen indul az egyik Ausztriába, Graz felé vezető országos főközlekedési útvonal is.

A városnak természetesen vannak gondjai is. Ezek azonban – úgy érzem – viszonylag kellemes gondok. A rendkívül gyors, és nagymértékű fejlődés következtében egyenetlen a fejlődés. Ilyen a lakásépítés gondja, hogy a város nem rendelkezik a kor színvonalának megfelelő szállodával, konferencia teremmel. A város fejlődését figyelembe véve mindezek – úgy érzem – rövid időn belül meg fognak valósulni.

A honismereti mozgalom számomra is sokkal többet jelentett egyszerű hagyományörzésnél. A közelmúltban voltak olyan évtizedek, amikor nagyon fontos dolgokra, eseményekre, történésekre hívták föl a figyelmet. Őrizték a lángot, amikor ez a lángörzés nem volt veszély nélküli való, nem élvezte a hatalom támogatását. Bízom benne és kívánom, hogy a jelenben is és a jövőben is, értékekkel gazdagítsák nemzetünket.

Kívánom Önöknek, hogy érezzék jól magukat Székesfehérváron, minél több élménnyel távozzanak majd innen, és köszönöm, hogy jelenlétükkel, tanácskozásukkal gazdagítják városunk életét.

A XXVIII. Honismereti Akadémia kitüntetettjei

A Honismereti Szövetség Elnöksége a Megyei Egyesületek javaslata alapján az alábbiaknak ítélte a kiváló honismereti munka elismerésére alapított **Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékérmét**.

Ács László 1935. május 25-én született Zalaszentivánon. Vas megye honismereti mozgalmanak egyik legtevékenyebb, legismertebb munkatársa. Rábagyarmati néptanító, nyugdíjas általános iskolai tanár. Szinte nem történt a megyei mozgalomban esemény, vagy kezdeményezés az ő jelenléte, aktív közreműködése nélkül. Ennek a közösséget gazdagító, szerteágazó ügyszertetnek és cselekvésnek elismeréseként Vas megye Közgyűlése 1993-ban Pável Emlékplakettel tüntette ki. A szerény, mindig a faluközösségnek élő, értük tevékenykedő ember igazi elismerését a településtől kapta, a nagy nyilvánosság, a hivatalos elismerések elkerülték őt.

1954 óta tanít falujában, megszállottként, néptanítói hittel „lámpásként” tevékenykedik a település életének formálásában. Faluja múltbeli értékeink feltárását kiemelkedő minőséggel, alaposítással, módszerességgel dolgozza fel. 45 éve megszakítás nélkül vezeti a falu színjátszó csoportját, eddig több mint 60 művet állított színpadra, és nyújtott maradandó élményt faluközösségének, a térség kisebb településeinek. A Falusi Thália történetét is igényesen dolgozta fel. A honismereti munkában is kitüntette magát vállalásaival: több szakmai publikációt írt a falu népi szokásairól, mesterségeiről, a jeles ünnepekről, figyelemre méltó elemzésekben összegezte a vasi irodalmi élet elfelejtett jeles egyéniségeit. Példás iskolatörténeti feldolgozása is, szerzője és szerkesztője legnagyobb vállalkozásának, a *Falum Képeskönyvé*-nek. Évszázadok történéseit sűrítette munkájában, nevéhez fűződik a helyi tájházi gyűjtemény létrehozása is. Sikeresen fáradozott azért, hogy a hagyományos utcanéveket újra hivatalosan használják településén. Új vállalkozásával a helyi anyakönyvekben fellelhető érdekességeket, történéseket dolgozza fel *Mesél a matricula* címmel. A megyei sajtóban, honismereti kiadványokban rendszeresen publikál szakmai igényességgel és élvezetes stílusban.

A honismereti mozgalom térségi és megyei közösségeiben is hasznos munkát végez, segíti a körmendi Csaba József Honismereti Egyesületet, a Megyei egyesületünknek is alakulása óta tagja. A honismereti munka élvonalában fél évszázada tevékenykedő közösségi ember, elkötelezett és hittel végzett munkája, generációkat összefogásra és cselekvésre sarkalló tevékenysége, méltó az országos elismerésre. A „szolgálni érdemes!” ars poeticáját igazolja életével, maradandó értékeket teremtő munkájával.

Fekete János 1924-ben, Kiskunfélegyházán született, törzsökös félegyházi családból. A tanítóképző elvégzése után, 1944-től Bükkmogyorósdon, 1945-től Pálmonostorán volt tanító. 1950-ben testnevelésből szakképesítést szerzett. Több éven át általános iskolai igazgató volt.

Négy évig a kiskunfélegyházi Járási Tanács Művelődési Osztályának vezetője, majd 11 éven át kulturális elnökhelyettes volt. A járási tanácsok megszüntetése után Bács-Kiskun Megyei Tanács szakigazgatási szervében, 1983-ig nyugdíjazásáig, egyházügyi tanácsos lett.

Fiatal pedagógus kora óta öntevékeny néprajzi, névtani, várostörténeti kutatásokat végez. Tanulmányai az Ethnographiában, Cumániában, a Honismereti Közleményekben, a Bács-Kiskun Megyei Levéltár évkönyveiben, illetve önálló kötetben jelentek meg. Rendszeresen publikál a helyi sajtóban. A Félegyházi Közlöny kéthetente megjelenő számaiban helytörténeti rovatot vezet, ahol rendszeresen közli a város történetére vonatkozó publikációit, recenzióit. Kiterjedt nyelvészeti kutatásai, gyűjtései eredményeként nyomdában van a Félegyháza és környéke földrajzi neveit feldolgozó kötete, amely hamarosan megjelenik az MTA Nyelvtudományi Társaság gondozásában. Társrészöként részt vesz a félegyházi palóc tájszótár összeállításában, aktív munkatársa volt az irodalmi topográfia eddigi munkáinak.

Tagja a Magyar Néprajzi Társaságnak, a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, a TIT-nek, a Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesületnek, a kiskunfélegyházi Honismereti Klubnak, elnöke a Kiskunfélegyházi Móra Ferenc Közművelődési Egyesületnek. Publikációs tevékenységét több mint 320 bibliográfiai tétel tanúsítja.

Jászberényi Ferencné Papp Márta 1933. október 3-án született Jászárokszálláson. A Jászapáti Mészáros Lőrinc Gimnáziumban érettségizett. Felsőfokú tanulmányait az Idegen Nyelvek Főiskolájának francia-sajtó-könyvkiadó szakán (1955), majd az ELTE BTK könyvtár szakán (1970) végezte. 1952-től Székesfehérváron, a Fejér Megyei Tanács sajtó-propaganda és információs csoportvezetője; 1963-ban a Velence-tavi Intézőbizottság titkárhelyettese; 1964-től a Győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár helyismereti és különgyűjtemények osztályának vezetője; 1991-től nyugdíjas.

Honismereti munkáját Győrben, a Hazafias Népfront Megyei Honismereti Bizottságának tagjaként kezdte. 1976-tól a HNF Győr-Sopron Megyei Honismereti Bizottságának elnöke, 1990-től a Szülőföldünk Győr-Moson-Sopron Megyei Honismereti Egyesület elnöke. Megalakulásától tagja a Honismereti Szövetség Elnökségének, vezetője a táborozási munkacsoportnak.

Tudományos munkája szorosan kötődik a szülőföld, a hon ismeretéhez. Azon ritka személyiségek egyike, akik mindennapi munkával rögzítik, rendszerezik a helyismereti, országismereti irodalmat. Munkái elsősorban Győr-Moson-Sopron megye kutatóit segítik, de készített országos témaválasztású és országos érdeklődésre számot tartó bibliográfiát is.

Honismereti munkájának Győr-Moson-Sopron megyében maradandó eredményei vannak. Szinte lehetetlen számba venni azokat a rendezvényeket, mozgalmakat, pályázatokat, vetélkedőket, melyeknek évtizedek óta aktív irányítója, szervezője. Közülük néhány: 37. alkalommal került sor a Kisfaludy Napok Középiskolai Művészeti Fesztivál keretében honismereti, helytörténeti és néprajzi pályázatra. A diákok által beadott pályamunkák sora általában 110-120 között mozog. Évtizedek óta gondoskodik arról, hogy e pályamunkákat a legjobb, tanintézetekhez nem kötődő, elfogulatlan szakemberek zsűrizzék. Gondoskodik a legjobbak elismeréséről. Ez évben már 25. alkalommal szervezi meg a „Szülőföldünk” nagypályázatot. E pályázat felnőtteknek, középiskolásoknak és általános iskolásoknak szól: helytörténeti, néprajzi és helytörténeti-néprajzi fotó kategóriában. Mind a diák, mind a nagypályázat résztvevői eredményesen szerepelnek az országos pályázatokon is.

Elindítója, évtizedeken keresztül vezetője volt az ebben az évben 21. alkalommal sorra kerülő nemzetközi honismereti diáktábornak. A tábor szlovákiai és megyebeli diákok együttműködésével dolgozik. Jeles gyűjtemények létrehozása fűződik a táborozók és vezetőjük nevéhez, például a Szanyi Helytörténeti Gyűjtemény, vagy a Nagymegyeri Magyar Tájház. 1977-től

honismereti szakkör alakult a megyében. Ma tanácsaival, a gazdasági, pénzszerző feladatok felvállalásával segíti a tábor munkáját.

Dr. Orosz Szilárd 1929-ben született Nyírbátorban. Középiskolai tanulmányait Nyíregyházán és Budapesten végezte. 1954-ben szerzett tanári diplomát. Tanári pályája: ipariskolai tanár, igazgató, gyermekvárosi igazgatóhelyettes, megyei úttörőház igazgató, tanítóképző intézeti tanár, főiskolai adjunktus, rokkantnyugdíjazása után a Móricz Zsigmond Megyei könyvtár (részfoglalkozású) helytörténész.

Mint a honismereti mozgalom elkötelezett híve, csaknem negyven évvel ezelőtt az első között csatlakozott a megyében a honismeret, helytörténet munkásaihoz. Több éven át a Honismereti Bizottság titkára. 1990-ben alapító tagja, titkára, később elnöke, 2000 márciusától tiszteletbeli elnöke a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Honismereti Egyesületnek. Előadásokkal, szakmai tanácskozások vezetésével, cikkek írásával jelentős szerepet vállalt a honismereti munka elterjesztésében. Szervezte a szakkörvezetők szakmai és helytörténeti továbbképzését, segítette az iskolai honismereti mozgalmat, az iskolai helytörténeti gyűjtemények létrehozását. Egyik szakmai irányítója, szervezője több mint tíz éven át a megyei honismereti táboroknak, a megye egy-egy települését bemutató honismereti napoknak, rendezvényeknek. Számos helyi és megyei honismereti tanácskozás szervezése, előadások tartása fűződik nevéhez. Közreműködött 1977-ben a Nyíregyháza megrendezésre került IV. és az 1982-ben ugyancsak a megyeszékhelyen tartott X. Országos Honismereti Akadémia szervezésében. Kezdeményezte a megyei üzemtörténeti és brigádtörténeti pályázatok kiírását. Szakmai tanácsaival, előadásaival jelentős segítséget nyújtott a szakköröknek, az önkéntes helytörténeti szakdolgozóknak, a honismereti gyűjtő és feldolgozó munkát végzőknek.

Tevékenyen részt vett a Honismereti Szövetség által a középiskolai diákok részére meghirdetett Mítosz és történelem – Emese álma vetélkedősorozat, valamint a Felkelt a napunk... millenniumi vetélkedő szervezésében, előkészítésében, a diákok felkészítésében. Nagyan hozzájárult ahhoz, hogy minden vetélkedőn minden résztvevő diáknak helytörténeti könyvet adhattak jutalmul. Módszertani levelek, bibliográfiák, repertóriumok összeállításával, azok közreadásával segítséget nyújtott a felkészítéshez, a munkák elkészítéséhez. Hogyan írjunk iskolatörténetet, üzemtörténetet, brigádtörténetet és falukrónikát címmel módszertani útmutatókat készített. Összeállította és kiadta a honismereti munka, a helytörténeti tevékenység módszertanával foglalkozó tanulmányon bibliográfiáját. Az 1980-as évektől önálló füzetben, később a Szabolcs-Szatmár-Bereg Szemlében összeállította és közreadja a honismerettel, helytörténettel foglalkozó önálló kötetek és időszaki kiadványok közleményeit, valamint ezen időszakok eseménynaptárát. Jelentős sikert aratott a Könyvek Szabolcs-Szatmár megyéről című összeállítás, a Kéziratok megyénkről című kiadványa, mely a megye közgyűjteményeiben őrzött munkák lelőhely-katalógusa. Ez a kiadvány több mint háromezer tétel annotált leírást tartalmaz, mutatókkal ellátva, több mint 300 oldalon. A megye szellemi életében igen jelentős szerepet játszó Szabolcsi Szemle (1934–1944) és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Szemle (1956–1986) című folyóiratok repertóriumát is elkészítette.

Rendszeresen jelennek meg írásai, tanulmányai honismereti, irodalmi szaklapokban, folyóiratokban és napilapokban. Több könyv szerkesztője, társszerkesztője, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a honismereti mozgalomhoz. Honismereti munkássága elismeréseként Ortutay Emlékéremmel (1985), Kiváló Ismeretterjesztő Emlékplakettel (1989), Honismereti Emléklappal tüntették ki. Több más emléklapett és kitüntetés birtokosa. Nagy tapasztalatával, a mindennapi munkában való tevékeny közreműködésével a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei honismereti mozgalom egyik meghatározó személyisége.

Dr. H. Szabó Lajos 1931. június 6-án született, az akkor még Győr megyei Újmalomsokon. Szülei földművesek voltak, kiknek ötödik gyermeke. Az elemi iskola öt osztályát szülőfalujában végezte. 1942–1947 között a Pápai Református Kollégiumba járt, ahol négy évfolyamot végzett. Ezután a pápai, majd ennek megszüntetése után a székesfehérvári Mezőgazdasági Szakközépiskola tanulója lett, ahol érettségizett 1951-ben. Katonai szolgálatának letöltése után – mint „osztályidegent” munkaszolgálatra vitték – dolgozott állami gazdaságban, termelészövetkezetben, a közigazgatásban. Munkája mellett rendszeresen tanult és levelező úton elvégezte a Mosonmagyaróvári Agrártudományi Főiskolát, ahol agrármérnöki diplomát szerzett. Ezt követően sem hagyta abba a tanulást és 1977-ben Keszthelyen agrártudományi doktorrá avatták. 1992-ben a Pápa környéki Vízitársulat igazgatójaként ment nyugdíjba.

Évtizedekkel ezelőtt elkötelezte magát a honismereti mozgalommal. 1984-ben szülőfalujában megalakította a Malomsoki Baráti Kört, melynek azóta titkára. Az általános iskolában honismereti szakkört vezet. Tíznél több társadalmi egyesület tagja vagy vezetője, így pl. alapítója a Pápai Lovasklubnak, a Pápai Huszáregyesületnek. Elnökségi tagja a Magyar Éremgyűjtők Egyesületének, a pápai csoportnak alakulása óta tagja, 1978 óta titkára. Elnökségi tagja a Kosuth Szövetségnek, titkára a megyei szervezetnek. Több száz írása jelent meg különböző lapokban. 1999-ig 20 helytörténeti művet publikált. Az utóbbi években rendszeresen kutatja az 1848/49-es forradalom és szabadságharc Pápa, Pápaidék és Veszprém megyei eseményeit.

Ebben a témában 6 könyve jelent meg, melyeket az általános iskolákban is felhasználnak. 2000-ben adták ki *48-as emlékművek, honvédsírok Veszprém megyében* című kötetét. Rendszeres szerzője a Veszprém Megyei Honismereti Tanulmányoknak, a 18. kötetben publikálta a Veszprém megyében az évforduló alkalmával felavatott 1848–49-es emlékművek katalógusát, melyeket saját maga fényképezett. 2000-ben kívánja megjelentetni szülőfaluja, Malomsok monográfiáját.

A Megyei Honismereti Egyesületnek megalakulása óta tagja, meghatározó egyénisége, aktív tagja az Elnökségnek. Összekötő szerepet tölt be a pápa és pápavidéki tagok és a megyei vezetőség között.

Honismereti Munkáért Emlékéremmel kitüntettek, 2000.

Dr. Ágoston István (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), *Bodó Imre* (Tolna megye), *Bogdán Lajos* (Csongrád megye), *Kálmán Katalin* (Fejér megye), *dr. Rédey Pál* (Budapest), *dr. Szénássy Árpád* (Felvidék), *dr. Táboros Sándor* (Borsod-Abaúj-Zemplén megye).

Honismereti Emléklappal kitüntettek, 2000.

Budapest: Berkó Gyula, Szöllősy Mariann; *Baranya megye:* Dallos Jenő, Görbe Istvánné, Budai Kinga; *Bács-Kiskun megye:* Székely Gábor, Trillsom Márton, Czako Ferenc, Meszné Klára, Horák Béla, Kállainé Vereb Mára, Kishegyi Simon; *Csongrád megye:* Gergelyné Bodó Mária, Móricz Ágnes; *Fejér megye:* Braun Barbara, Pániczki Józsefné, Székesfehérvári Munkácsy Mihály Általános Iskola Honismereti Szakköre, *Győr-Moson-Sopron megye:* Reinoffer Imréné; *Heves megye:* Misóczky Lajos, Tóth Vilmos, Mészárosné Pusztai Éva, Somfai Tiborné, dr. Zakupszly László; *Pest megye:* Erősvári Pál, Vő Imre; *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye:* Szalga Zoltán, dr. Kriveczy Béla; *Vas megye:* Buzáné Kiss Bernadett, „Csaba József” Honismereti Egyesület – Körmenő, Honismereti munkaközösség Celldömölk; *Veszprém megye:* Tilhoff Endre.

A Honismereti Szövetség **tiszteletbeli tagjává** választotta *F. Tóth Máriát*, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közművelődési Főosztályának munkatársát; valamint *dr. Bodó Sándort*, a Budapesti Történeti Múzeum főigazgatóját.

Mándli Gyula felvételei

A szlovákiai magyar helytörténészek tanácskozásáról

Ünnepi esemény színhelye volt 2000. április 30-án a szlovákiai Udvard község: itt tartották negyedik országos tanácskozásukat az államalapítás millenniuma alkalmából a szlovákiai magyar helytörténészek. A rendezőszerzők: Udvard Község Önkormányzata, a Pro Patria Honismereti Szövetség, a Bibliotheca Hungarica, a Csemadok Országos Tanácsa és Érsekújvári Területi Választmánya tartalmaz és gazdag választékot kínáló programot állítottak össze.

A tanácskozást *Szárász József* a község alpolgármestere üdvözölte, majd *Duray Miklós*, az MKP alelnöke tartott előadást „Jelenlétünk a Kárpát-medencében” címmel. Hangsúlyozta, hogy a lakóhelyen folytatott helytörténeti munka fontos része a múlt kutatása, mert múltunk megismerése csak erősítheti a jelenbeli öntudatunkat. Kiemelte, hogy a helyi események feltárásával bizonyíthatjuk kötődésünket szülőföldünkhöz. Az írott források mellett a még élő tanúktól kapott adatok is kiegészíthetik, árnyalhatják történelmi ismereteinket. *Duray* előadásában hivatkozott *Kettős szorításban* című könyvére, utalva arra, hogy a múlt szociológiájával is foglalkozzanak a kutatók, mert ennek segítségével a régen történt dolgok is élőbbé tehetők. A mintegy 50-60 főnyi hallgatóság nagy tetszéssel fogadta *Duray Miklós* előadását.

A tanácskozás következő részében különböző szakterületek képviselői számoltak be kutatási eredményeikről. *Lacza Tihamér* irodalmár előadása alapos kutatómunkára építve, a magyar bibliográfia atyjának, *Szinnyei József*nek munkásságát tekintette át. Szinnyeit példaként állította a XX. század végi kutatók elé, biztatva őket hasonló munka végzésére. Nagy sikerrel fogadott előadás volt *Kovács László* történetisé „Az államalapítás és a magyar településrendszer kialakulása” címmel. Hatalmas forrásanyagra támaszkodva tárta fel a településrendszer fejlődését a téli szállások területi egymáshoz közelítésétől a kicsiny, már falvakkal nevezhető településekig. Etelközben a földművelés megkezdésére csak ezek létrejötte után nyílt lehetőség. A Kárpát-medencébe tehát a magyarság már úgy érkezett, hogy az állattartás mellett ismerte a földművelést és a kisebb települési formákat.

A konkrét történelmi események ismertetésén, az ünnepi megemlékezések után *Tóth Béla*, a Magyar Országos Levéltár főigazgató-helyettese arról tájékoztatta a résztvevő helytörténészeket, hogy az ország vezető szerveinek iratait őrző intézményben milyen, a Szlovákiában élő magyarságot, az ottani településeket érintő, érdeklő iratok találhatóak. Előadásában annak a reményének adott hangot, hogy a korábbi (1998–1999) évek 46 Szlovákiából érkezett kutatóját jóval meghaladó számban érkeznek majd magyar helytörténeti kutatók a levéltárba. *Tóth Béla* előadásához csatlakozva, *Bukovszky László*, a vágsellyei levéltár munkatársa az általuk őrzött iratanyagról adott kimerítő, részletes tájékoztatást a hallgatóságnak.

A nap második felében a résztvevők hozzászólásaira került sor. Először *Végh László* a somorjai Bibliotheca Hungarica vezetője beszélt munkájukról, majd *Szöke József*, a bibliográfia készítés nem kevés szlovákiai gondjait vázolta. Ősz *Irma* kamoccai helytörténész az 1998-ban általa feldolgozott Kamoccai kitelepítettek című munkájáról beszélt, amelyben a kamoccai CSEMADOK 50 éves tevékenységét dolgozta fel. A következő felszólaló *Kovács Ferenc*, Kőbölkút polgármestere volt, aki megírta faluja történetét. Azokról a tapasztalatokról tájékoztatta a hallgatóságot, amelyek a könyv anyaggyűjtése közben szerzett. Új információként említette azoknak a dokumentumoknak a feltárását, amelyek szerint az 1848-as szabadságharc idején, a nagysallói ütközet után, a kőbölkúti mocsarakban is lezajlott egy kisebb csata.

Pogány Erzsébet a Magyarok Világszövetségének munkatársa is köszöntötte a tanácskozást és a Pro Patria Honismereti Szövetséget, ígérve egyúttal a Világszövetség támogatását. *Farkas Tibor* az udvardi helyi televízió munkatársa az élő tanúk meghallgatásának fontosságáról, *Lelkes Vince* a Pro Patria Szövetség megalakulásának körülményeiről, tisztségviselőiről tájékoztatta. *Görföl Jenő* a Pro Patria következő évi programtervéről beszélt a hallgatóságnak. 2001-ben a szlovákiai helytörténetírás témáját kívánják a konferencián feldolgozni. *Kovács Lajos* Nagymegyerről érkezett kutató a krónikairás fontosságáról beszélt. Javasolta, hogy a krónikairás módszertani kérdéseinek megbeszélését is vegyék fel a következő tanácskozás programjába.

Kira édesanyja ölében mondta meséjét. Sokan voltak az idősebbek, sokan a gyerekek, többségük a tizenévesekből került ki. Közülük jó néhány már most gyakorlott mesemondónak tekinthető, mert több versenyen vettek részt, és repertoárjuk látványosan gyarapodik.

Nagy élmény a hagyomány tanújának lenni, legyen az dal, zene vagy sodró erejű tánc, de a legkülönlegesebb az élő mesemondás. Gödöllőn a magyarság egészét képviselő találkozóan a nyelvi sokszínűség megkapó volt. A gyors urbanizálódásra készített világban, ahol az iskola, a rádió, a kultúrát befolyásoló TV elveszi tőlünk tájnyelvi örökségünket, egy pillanatra megállt az élet, láthatuk, hallhattuk a sokszínű nyelvi kultúra képviselőit. A határon túliak mindegyike a nyelvhasználat természetességével előadott meséjével érezte a már-már eltűnt nyelvi sokféleséget.

A mesemondók nagy öregjei, akiknek sok évtizedes gyakorlat adott lendületet a mindenkori szerepléshez, szívesen mondtak tündérmesét, hiedelem-mondát, elhitve, hogy az mind „saját” meséjük. Könnyedén, szabadon kurtították a mese fonalát, ha a társaság fáradtnak látszott, illetve megtoldották újabb részekkel, ha éberem csillogtak a szemek. A fiatalok könyvhöz ragaszkodóan reprodukálták a megtanult szöveget. E tekintetben a határon túliak között is alig volt kivétel. De amíg a határon inneni fiatalok köznyelvi stílusban szóltak, addig a felvidéki, moldvai, al-dunai gyerekek megőrizték a táji anyanyelvet.

A bukovinaiak között a mesemondás hagyománya máig eleven. A Tolna megyei falvakban sokfelé élnek ők, de Érden és az al-dunai faluban is vannak híres székely mesemondók. Gödöllőre többen eljöttek közülük és nagy sikerrel adták elő tudásukat. Nem lehet szó nélkül elmenni amellett, hogy az érdi hatyermekes Farkas család minden tagja szívesen szerepelt nemcsak mesével, hanem hangszeres zenével is. Hasonlóképpen a pancsovai Lőcsei család öt gyermeke szintén megmutatta, hogyan lehet továbbadni a hagyomány értékeit a harmadik évezred küszöbén. De a családon belüli hagyományápolásra ígéretesen szép példáival jöttek a gödöllőiek meg a környékbeliek.

Kevesen érkeztek Erdélyből, míg a felvidéki magyarok különböző tájegységet képviselve sokszínű mesekinccsel jelentkeztek. Meglepetés volt a kárpátaljaiak népes csoportja és nagyszerű szereplése. A nagymuzsalyi gyerekek előadása a klasszikusan szép, hiteles mesemondást idézte, úgy élték bele magukat a szereplők sorsának továbbadásába, hogy a mese világa megélevenedett körülöttük. Meglepő, hogy a néprajzi tekintetben kevésbé vizsgált, hamar urbanizálódott vidéken ilyen módon él a hagyományos kultúra. A gyerekek különös tehetséggel elevenítették fel a beregi hagyományt, élvezet volt hallgatni őket.

A mesemondók találkozóját színösszeállításává tette a Timár Sándor vezette *Csillagszemű* gyermek néptáncosport ragyogó műsora. Színpadra alkalmazott módon ugyanazt a szellemiséget jelenítették meg, amelyet Győri-Nagy Sándor mondott. Gödöllőn mindenki láthatta, hogy a gyermekek a szülőktől, felnőttektől öröklik a nagy múltú, sokágú kultúrát. A felnőttek és gyerekek, kicsik és idősök közös tánca ugyanazt az egységes dal- és mozgásvilágot tükrözte, amit a mesemondó találkozó. Minden résztvevő egy életre szóló ajándékot kapott, ha szereti és érti a magyar kultúrát. A gödöllői mesemondó találkozó szép példája a Kárpát-medenceiek egybetartozásának, közös kultúrájának, amelyhez a szervezők, rendezők nagy odafigyeléssel, szeretettel adtak harmonikus hátteret.

Kriza Ildikó

Molnár Ambrus halálára

Dr. Molnár Ambrus ny. református esperes, a mátraházai Református Lelkészüdülő igazgatója, a sokak által ismert és becsült helytörténész, történeti néprajzos, a honismereti mozgalom neves alakja, hosszas betegség és szenvedés után 2000. március 10-én, életének 79. évében elhunyt. Egyik lapunk beszámolója haláláról azt mondta róla, hogy a Sárrét tudósa volt. Való igaz, hogy munkássága során különös figyelmet szentelt a Sárrétnek s minden törekvése az volt, hogy a Sárrétet a maga valóságában, romantikus képzelgésektől, belemagyarázásoktól mentesen mutassa be a történeti néprajz, a történeti statisztika, a történeti demográfia kívánalmainak megfelelően. A mintegy huszonöt évvel ezelőtt megindult Sárrét-kutatásnak oszlopos

tagja volt, s most, hogy értékeit újrendezzük jövőnk rá, hogy Molnár Ambrus egyénisége, tudása, gyakorlati tájékozottsága sokkal nagyobb, jelentősebb, mint korábban gondoltuk. Tudása, tájékozottsága, szervező készsége, szívós kitartása sokkal nagyobb volt, sokkal szélesebb körű, mintsem hogy ezzel a definícióval meghatározhatnánk: Molnár Ambrus a magyar történeti néprajz, a vallás, vagy egyházi néprajz kiváló, elismert kutatója, feldolgozója volt. Sokkal több volt ennél, munkássága sokkal jelentősebb, mintsem gondolnánk. Megküzdött azért, hogy megmaradjon, hogy kiképezhesse önmagát, hogy az agrártörténeti kutatások számára új forráscsoportot „fedezzen fel”, hogy a néprajztudománynak egy újabb, nálunk korábbról nem igen ismert válfajának szervezője, szerzője, kiadója lehessen.

Hogy mindezt megérthessük, meg kell ismerkednünk Molnár Ambrus élettörténetével. A Békés megyei soknemzetiségű és sokvallású Mezőberényben született, 1922. január 27-én. Elemi iskolai tanulmányai elvégzése után a nagyváradai kereskedelmi középiskolában tanult és érettségizett (1941). Azonnal behívták katonának és hamar kikerült a frontra. Majdnem a háború végén, 1945 áprilisában, hadifogságba esett és 1948 szeptemberéig volt oda. Idehaza se várt rá jó világ. Annyi ideje még volt, hogy beiratkozhatott a debreceni egyetem református hittudományi karára (1948/49). Tanulmányait azonban nem tudta nyugodtan folytatni, mert közben az egyetemen felszámolták a teológiai fakultást. A Hittudományi Kar visszaköltözött a Kollégiumba, ahol Teológiai Akadémiaként folytatta munkáját. Molnár Ambrus tanulmányait már a Teológiai Akadémián fejezte be (1951/52. tanév: 1952. szeptember 13.). Több helyen volt segédlelkész, szinte mindenütt „nehéz helyen” (Nagyecsed, Biharkeresztes, Hajdúsámson, Hajdúnánás), mígnem 1956. október 14-től 1969. február 7-ig sápi lelkészként tevékenykedett. Ezt követően, 1969. február 7-től 1984. április 5-ig hajdúhadházi, majd nyugdíjba vonulásáig, 1991. december 1-ig, hajdúszoboszlói lelkész volt. Mint szoboszlói lelkészt érte az a nagy megtiszteltetés; hogy a Hajdú-vidéki Egyházmegye esperesévé választotta. Nyugdíjba vonulása után elvállalta a mátraházi Református Lelkészüdülnő igazgatói tisztét, amit haláláig viselt. Ez volna tartalmas, alkotó életének rövid foglalata.

Egyetemi-akadémiai tanulmányai alatt érdeklődése a történelem és a néprajz felé fordult. Nemcsak igényes önművelésbe fogott ezen a téren, hanem sokat tanult Illyés Endre professzortól is. Illyés Endre, a magyar református vallási néprajz és egyháztörténet kiválósága gyűjtőútjaira is elvitte magával és megismertette vele Szatmárt. Az egyetemen is tájékozódott és ami talán fontosabb, nagyszerű kapcsolatokat épített ki az Országos Levéltárral, a Hajdú-Bihar, a Békés, és a Jász-Nagykun-Szolnok és a Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltárakkal. Kapcsolatait szülőföldjével, Békés megyével, Mezőberénnyel, Békéscsabával, a Sárréttel, Biharral sohasem hagyta fel (Végh József, Balassa Iván, Szabó Ferenc, Varga Gyula). Úgy tűnhet, hogy az élenkebb helytörténeti-honismereti tevékenységgel bíró Gyulával, Szeghalommal, Vésztővel, Dobozzal, Békéscsabával és Békéssel mindhalálíg erősebb kapcsolatot tartott fenn, mint Biharral. Ez azonban csak látszat és onnan származik, hogy eredményesen kapcsolódott be az 1960–70-es évekre nagyszerűen kifejlődött békési helytörténeti-honismereti munkálatokba. A két táj: Békés és Bihar között a szoros, a kettős egymástól elválaszthatatlanná tevő terület, eszmei és fizikai táj, a Sárrét volt. Sápi lelkész korában fogott rendszeres gyűjtő-, kutató- és feldolgozó munkába. Főleg az agrártörténet érdekelt, mégpedig elsősorban a forráshiánnyal küszködő XVI–XVII. század vonatkozásában. Agrártörténeti kutatásai, amelyeket kiegészített névtani kutatásokkal, történeti helynevek gyűjtésével, abból a szempontból is lényegesek, hogy felfedezte és sokoldalúan felhasználta egy korábbról is ismert, de kellően nem értékesített forráscsoport, a dézsmajegyzékek forrásértékét, sokoldalú felhasználásuk lehetőségét. Melléjük kiegészítésül a XVI–XVII. századi egyházi, főleg az egyház gazdasági viszonyaira utaló rendszeres feljegyzéseket: az egyházmegyei jegyzőkönyveket, lelkészi, rektori, praeciptori, leánytanítói díjleveleket stb. vizsgálta át. Ohatatlan volt, hogy kutatásai-gyűjtései ne váljanak egyrészt egyház- és iskolatörténeti, másrészt néprajzi, mégpedig történeti néprajzi, illetve vallási-egyházi néprajzi irányultságúakká. Így, és ezáltal vált a Sárrét történeti néprajzának agrártörténeti alapozottságú etnográfus kutatójává. A vallási-egyházi néprajzkutatás és feldolgozás terén szervező, szerkesztői és kiadói munkát is végzett. Mégpedig nem is akármilyet. Először is arról kell szólnunk, hogy a Református Teológiai Doktorok Kollégiumán belül megszervezte, és haláláig működtette a Vallási Néprajz című tanulmányköteteket. Az évenként két ízben megrendezett konferencián a legnevesebb kutatók közreműködésével fel tudta kelteni az érdeklődést általánosan a tudomány, a tudományos gondolkodás, a tudományos kutatás és feldolgozás, illetőleg a tár-

sadalomnéprajz, a történeti néprajz és a vallási-egyházi néprajz iránt. Ezen a téren érdeklődése messze túlterjedt az országhatárokon. Kutató-gyűjtőutakat szervezett a vajdasági, a szlavóniai és egyéb horvátországi, az erdélyi, a partiumbeli, a kárpátaljai magyar reformátusok történeti néprajzi kutatása, illetve jelen helyzetünk felmérése céljából. Munkáját a nyitottság jellemezte. Fényes bizonyíték erre az, hogy a Szekcióban is, de kiadványában, a Vallási Néprajzban is megtisztelő helyet adott az evangélikus, az unitárius, az adventista, a római és a görög katolikus, valamint az ortodox kutatóknak is.

Munkáját az egyetemekkel, a levéltárakkal, a múzeumokkal, a helytörténeti, és a honismereti szervezetekkel szoros együttműködésben végezte. Az ELTE Néprajzi Tanszékei mellett (Tálas István, Voigt Vilmos, Küllös Imola) a KLTÉ Történeti és Néprajzi Tanszékeivel tartott és épített ki erős és hatékony munkakapcsolatokat (Rác István, Orosz István, Gunda Béla, Bartha Elek, Ujváry Zoltán). Szorosan együttműködött a levéltárakkal (Dunamelléki Egyházkerület Levéltára: Esze Tamás, Ladányi Sándor; a Tiszántúli Egyházkerület Levéltára: Kormos László; a Tiszáninneni Egyházkerület Levéltára: Román János, Koncz Sándor; a Kollégiumi Egyházkerületi Tudományos Gyűjteményekkel; Sárospatakon Ujszászy Kálmánnal, Czeglé Imrével, Debrecenben Makkai Lászlóval, Barcza Józseffel, Takács Bélával; Budapesten Benda Kálmánnal; a Békés Megyei Levéltárral: Csákbonyi Kálmán, Szabó Ferenc, Erdmann Gyula; múzeumokkal: Tábori György, Dankó Imre, Czeglédi Imre, Réthy Zsigmond, Csíszár Sarolta; a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárral: Komoróczy György, Gazdag István; múzeumokkal: Módy György, Dankó Imre, Varga Gyula, P. Szalay Emőke, V. Szathmáry Ibolya, Juhász Imre, Nyakas Miklós stb.

És természetesen ott volt a honismereti szervezetekben, a helyi honismereti bizottságokban, a Honismereti Akadémiákon, tanácskozásokon és itt volt a Honismeretben is. Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a helytörténet-néprajz területén első lépéseit az Országos Néprajzi- és Népnyelvi Önkéntes Gyűjtők évenként meghirdetett Gyűjtőpályázatain tette. Ezért van, hogy kéziratban maradt – eredetileg ezekre a pályázatokra benyújtott – munkáinak egész sora az Ethnológiai Adattárban, illetve a békéscsabai és a debreceni múzeumokban található.

Néhány munkája említésével – bibliográfiája készülöben van! – tárgyköreire kívánunk rámutatni: Határhasználat a Bihar megyei Sápon a XIX. században. Agrártörténeti Szemle, X. 1968.; Nagyrábé népének gazdálkodása a török hódoltság után. Agrártörténeti Szemle, XIV. 1972.; A dézsma és kilenced beszédese Békés megyében a 16. században. Agrártörténeti Szemle, XX. 1978.; Hadház mezőgazdasága a hajdúkor előtt. Hajdúhadház múltja és jelene. 1972.; Bajom (Biharnagybajom) a XVI–XVII. század fordulóján, Bajomi Krónika, 1973.; Gabonatermelés Csengerben és környékén a XVI. század végén. Csengeri Krónika, 1975.; Mezőberény határának története és helynevei. A belterület története és helynevei. Mezőberény története II. köt. 1973.; Szeghalom újjáéledése a török hódoltság után. Szeghalom, Történelmi, néprajzi és földrajzi tanulmányok, 1979.; Békés város történeti család- és ragadványnevei. Adatok Békés földművelésének és állattartásának történeti néprajzához a XVI–XVII. században. Békés Város Néprajza, 1983.; Tanulmányok Nagyrábé történetéből, 1985.; Az újratelepülő lakosság származása és összetétele. Dobozi Tanulmányok, 1989.; Csaba újratelepülése, társadalmi, gazdasága, önkormányzata 1772-ig. Békéscsaba története I. 1991.; Hajdúszoboszló iskolatörténete. Hajdúszoboszló oktatástörténete, 1992.

A Vallási Néprajz című tanulmánykötet-sorozatot, mind a tíz kötetét munkatársaival (Dankó Imre, Küllös Imola, Bartha Elek) részben szerkesztette és minden kötetében legalább egy tanulmányát közölte (1985–1999).

Közvetlenül halála előtt jelent meg – halálos ágyán még látta – Békés pusztulása és újjászülése – Egy református mezőváros a XV–XVIII. században című könyve. Számtalan kézirat, jegyzete stb. maradt hátra. Ezeknek gondozása néprajztudományunk elsőrendű feladatai közé tartozik.

Halála nagy vesztesége a szorosan vett néprajztudományon túl a helytörténeti-honismereti tevékenységnek is. Ezért is tartottuk feladatunknak, hogy a Honismeretben is megemlékezzünk Róla.

Dankó Imre